

Henryk Bogacki

"Mensch als Mitte : Leben und Werk
Carl Werners", t. 1, Joseph Pritz,
Wien 1969 : [recenzja]

Collectanea Theologica 40/1, 173-174

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Der Theologe angesichts der Entwicklung der Literatur und des Menschenbildes (Ch. Moeller). IV. *Die Wissenschaften im 20. Jahrhundert: Fragen der modernen Wissenschaften von der Materie an die Theologie* (D. Dubarle); *Biologie und Theologie im 20. Jahrhundert* (J. Illies); *Die heutige Psychologie und das theologische Denken* (V. Satura); *Der Christ und die Psychologie* (A. Godin); *Die gegenwärtige Erziehungswissenschaft und ihre Fragen an die christliche Theologie* (H. Bokelmann); *Fragen der Soziologie an die christliche Theologie* (F. X. Kaufmann); V. *Die Philosophie im 20. Jahrhundert: Philosophie des Geistes und neuere Idealismen* (H. Kuhn); *Das Erbe Kants und des deutschen Idealismus* (Chr. Wild); *Lebensphilosophie* (H. M. Baumgartner); *Phänomenologie* (H. Kuhn); *Die existentialistischen Philosophien* (A. Dondeyne); *Der Personalismus* (J. Lacroix); *Der Marxismus* (R. Vander Gucht); *Die analytische Philosophie* (Y. Nolet); *Die Ideologie des Strukturalismus* (P. Watté); *Die neuscholastische Philosophie* (F. van Steenberghe). VI. *Die grossen nichtchristlichen Religionen: Religionswissenschaften und christliche Theologie* (H. Desroche); *Fragen von Buddhismus und Christentum aneinander* (E. Cornélis); *Die Theologie in Indien* (R. V. de Smet); *Fragen des Katholizismus an den Islam* (Y. Moubarac); *Religiöse Strömungen im Judentum heute* (E. L. Ehrlich).

To zbyt długie wyliczenie tytułów lepiej orientuje w treści obszernego tomu niż jakiegokolwiek omówienie w ramach krótkiej informacji. Synteza dokonana przez autorów ukazuje najważniejsze pytania kierowane przez współczesny świat pod adresem teologii. Dzisiejsza skomplikowana sytuacja w tej nauce w dużej mierze wynika z tego, że teologowie nie dostregli na czas cisnących się pytań, albo nie odpowiedzieli na nie w sposób rzeczowy i zadowalający. Dlatego też omawiany tom stanowi nie tylko historyczny bilans dotychczasowych pytań, lecz również wskazuje nowe zadania.

Zasadnicze wrażenie, jakie wglębiając się w to dzieło wynosi teolog, sprowadza się do stwierdzenia, że jego dyscyplina rozwija się nie w próżni, lecz na tle i w ramach wielopostaciowej i złożonej rzeczywistości świata. Wniosek taki jest tylko pozornie banalny. Jego doniosłość występuje jasno, gdy przypomnimy sobie, że mimo radykalnych przemian w świecie i sytuacji człowieka, teologia do niedawna trwała w tym samym niezmiennym kształcie, przyjętym przed wiekami. Krąg jej problemów nie rozszerzał się, brakowało podejmowania nowych tematów, poszukiwania nowych, lepszych rozwiązań, zaś formę cechowało skostnienie. Każdy, kto niejako zawodowo zajmuje się teologią, wie dobrze z własnego doświadczenia, jak trudno samemu przełamać utrwalone nawyki nawet wtedy, gdy teoretycznie uznaje się taką konieczność.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Joseph PRITZ, *Mensch als Mitte. Leben und Werk Carl Werners*, t. I: *Leben und Werk in geschichtlichem Zusammenhang*, Wien 1969, Verlag Herder, s. 492.

Znany historyk XIX-wiecznej teologii, Joseph Pritz wydał pierwszą część obszernej monografii poświęconej postaci i twórczości zapomnianego niemal zupełnie teologa austriackiego C. Wernera (1821—1888). Autor dzięki wieloletniemu zajmowaniu się historią teologii austriackiej w zeszłym wieku, szczególnie zaś przez swe studia nad Fr. Wernerem i A. Gün-

therem (obaj wywarli duży wpływ na kształtowanie się poglądów C. Wernera)¹ był dobrze przygotowany do podjęcia tego tematu.

Pritz przedstawia biografię Wernera od etapów formowania się jego osobowości w okresie studiów poprzez działalność jako profesora teologii moralnej w St. Pölten (1847—1870) aż po profesurę w Wiedniu (1870—1888). Szczegółowo omawia stosunek Wernera do A. Günthera (s. 79—208) i F. Baadera (s. 209—241), jak również podejmuje problem relacji do I. Döllingera (s. 277—295). W ramach biografii Pritz kreśli działalność naukową Wernera, lecz dokładne omówienie filozoficznych i teologicznych idei jego bogatej twórczości odkłada do drugiej części dzieła, która ma ukazać się później.

W spuściznie naukowej Wernera na naczelne miejsce wysuwa się jego dorobek jako historyka filozofii i teologii, autora wielu studiów z dziejów scholastyki. Pritz dostrzega również znaczenie Wernera jako wybitnego przedstawiciela filozoficzno-teologicznej antropologii XX wieku. Centralny motyw twórczości Wernera stanowi człowiek jako „kosmiczny środek”. Pod wpływem A. Günthera i F. Baadera usiłuje znaleźć właściwe rozumienie człowieka uwzględniające aspekt tak naturalny, jak nadprzyrodzony.

Ze szczególnym zainteresowaniem czyta się dziś o poglądach Wernera znacznie wyprzedzających oficjalne stanowisko Kościoła w XIX wieku. Już wówczas Werner występował za wspólnym, „ekumenicznym” tłumaczeniem Pisma św. dla katolików i protestantów, za liturgią w językach narodowych, za Komunią św. pod dwoma postaciami i dialogiem z niekatolikami. Werner nie był polemistą czy reformatorem, lecz myślicielem wypowiadającym swe poglądy w sposób umiarkowany, skłonny do godzenia przeciwnych kierunków. Dlatego też jego przekonania nie wywoływały wówczas sprzeciwów, lecz traktowano je jako nieszkodliwe, marginesowe ekstrawagancje.

Pritz doskonale orientuje się w teologicznej problematyce XIX wieku. Dostarcza czytelnikowi szczegółowego wglądu w ówczesne dyskusje i umożliwia rewizję oceny osób i poglądów podawanych przez podręczniki. Wiele pionierskich poglądów teologicznych piętnowanych w ubiegłym wieku aktualnie zyskało sobie prawo obywatelstwa i traktuje się je jako całkiem oczywiste.

Książka Pritza nie stanowi łatwej lektury. Pokażny tom został wprawdzie zbudowany przejrzysto, jednakże tekst jest przeładowany szczegółami i dodatkami (np. listy), które powinny znaleźć się w przypisach. Odczuwa się brak indeksu rzeczowego, gdyż autor ograniczył się do umieszczenia tylko indeksu osób i miejsc występujących w książce.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Emil POULAT, *Intégrisme et catholicisme intégral. Un réseau secret international antimoderniste: La „Sapinière” (1909—1921)*, Tournai 1969, Casterman, s. 626.

Znawca dziejów modernizmu² wydał pasjonujący zbiór dokumentów

¹ Por. J. Pritz, *Franz Werner. Ein Leben für Wahrheit in Freiheit*, Freiburg i.Br. 1957; tenże, *Glauben und Wissen bei Anton Günther. Eine Einführung in sein Leben und Werk mit einer Auswahl aus seinen Schriften*, Wien 1963.

² Por. E. Poulat, *Le „Journal d'un prêtre d'après-demain” (1902—1903) de l'abbé Calippe*, Tournai 1961; tenże, *Histoire, dogme et critique dans la crise moderniste*, Tournai 1962.